

Tekte ve Tasavvuf Edebiyatı Nazım Biçimleri

İlahi

- ❖ Allah'ı övmek ve ona yalvarmak için yazılan şiirlere denir.
- ❖ Özel bir ezgiyle okunur.
- ❖ Hecenin 7'li, 8'li ve 11'li kalıbrıyla söylenir.
- ❖ İlahiler tarikatlara göre değişik isimler alır. Mevlevilerde "ayrı", Bektâşîlerde "nefes", Alevilerde "deme" (deyiş), diğer tarikatlarda cumhur ve ilahi adını alır.

Nefes

- ❖ Bektâşî şairlerinin söyledikleri tasavvufî şiirlere denir.
- ❖ Genellikle tasavvuftaki vahdet-i vücud düşüncesi anlatılır.
- ❖ Hz. Muhammed ve Hz. Ali için övgüler de söylenir.
- ❖ En önemli nefes şairi Pir Sultan Abdal'dır.

Nutuk

- ❖ Pirlerin ve müritlerin, tarikata yeni giren devrişlere tarikat derecelerini ve tarikat adabını öğretmek için söyledikleri şiirlerdir.

Devriye

- ❑ İnsan ruhunun Allah'tan gelip yine ona döneceği düşüncesine dayanır.
- ❑ Devir kavramının işlendiği şiirlere "devriye" denir.
- ❑ Asıl amaç "insan - kâmilâ ulaşmak.

Şatıhiye

- ❖ İnsanlardan tekişsizce, alaylı bir dille söz eder gibi yazılan şiirlerdir.
- ❖ Görünüşte saçma saçtan bu şiirlerin, yorumlandığında tasavvufî ile ilgili değişik konulara değindiği anlaşılr.

Deme

- ❖ Alevî Bektâşî halk ozanlarının bağlama eşliğinde söyledikleri tasavvufî şiirlerdir.
- ❖ Anadolu'nun bu alandaki ilk ve en büyük şairi Yunus Emre'dir.
- ❖ En az 3 dörtlükten oluşur. 8'li hece ölçüsü kullanılır.

TEKKE - TASAVVUF EDEBİYATININ TEMSİLCİLERİ

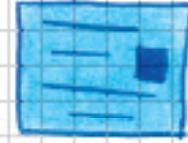
Hacı Bektaş-ı Veli

- 13. yüzyılda yaşamış ünlü bir Türk mutasavvıfıdır.
- Bektaşî tarikatının kurucusudur.
- Türkistan'ın Nisabur şehrinde dünyaya gelmiş, birçok mutasavvıftan ders alarak iyi bir eğitim görmüştür.
- Türkistan'ın büyük şeyhi Ahmet Yesevi'nin izaretiyle Anadolu'ya gelmiştir. Kırşehir'de yerleşmiş ve pek çok derviş yetiştirmiştir.

ÖRNEK

Makâlât
Kitabül - Fevâ'idü
Fatıha Suresi Tefsiri
Sathıyya

Yunus Emre

- 13. yüzyılda Eskişehir'de doğup öldüğü söylenir.
- Yunus Emre, yaşadığı dönemin kültür kaynaklarını, halkımızın yüzyıllar boyunca yaşattığı gur duygularını, Anadolu insanının ölümsüz dileyle duru bir biçimde şiirleştirir.
- Allah inancı ve insan sevgisi sonsuzdur.
- Şiir dili oldukça güzel, temiz ve istenlik taşıyan bir halk Türkçesidir.

- İnsan, Allah, ölüm, varlık, yokluk kavramlarını tasavvuf anlayışında eriterek, halka ve hayata bağlı olarak yazdığı ilahilerin toplanması "Divan". Tasavvuf edebiyatımızın en güzel örneğidir.
- Halk dilini özentsiz, coşkulu bir lirizmle kullanır.
- Şiirlerinde hem aruz hem de hece ölçüsü kullanmıştır.
- Şiirleri insana ait duyguları istemesi yönünde evrenseldir.

ÖRNEK

Divan ⇒ Allah, insan, ölüm, varlık, yokluk kavramlarını tasavvuf anlayışında eriterek yazdığı şiirleri yer alır.

Risale'tu'n Nushige ⇒ Nasihat kitabı anlamına gelir. Mesnevi biçiminde yazılmıştır.

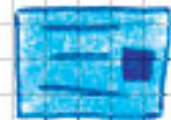
Hacı Bayram-ı Veli

- ⚡ 15. yüzyılda yaşamış Türk muhtasavvıfıdır.
- ⚡ Bayramilik tarikatını kurmuştur.
- ⚡ Yaşamını tekkesinde, çarşısında toplananları yetiştirmekle geçirmiş, düşüncelerini içeren lirik-didaktik şiirler bulunmakla birlikte yazılı bir eseri yoktur.
- ⚡ Tasavvufi görüşleri, kendinden sonra gelenlerce belli bir inanç düzeni olarak benimsenmiş ve Bayramilik'te son biçimini almıştır.

ÖRNEK

Heceyle yazdığı şiirlerini "Nutuk" adlı eserinde toplamıştır.

Eşrefoğlu Rumi

- ★ 14. yüzyılın sonu ile 15. yüzyılın başında yaşamıştır.
 - ★ İznik'te doğmuştur.
 - ★ Eşrefiyye tarikatının kurucusudur.
- Didaktik tarada nazir türü eserleriyle ünlüdür.

ÖRNEK

Divan ⇒ Şiirlerini topladığı eseridir.

Tarikatnâme

Fütüvvetname

Müekki'n Müfuz ⇒ Düzyazılarını topladığı eseridir.

Kaygusuz Abdal

→ 14. yüzyılın Bektâşî şairlerindendir.

→ Asıl adı Alâ'î Gaybî'den şair, menâkibelerine göre Alanya Beyi'nin oğludur; Elmalı'da Abdal Musa'nın tekkesinde kırk yıl kuluk ettikten sonra bir Bektâşî ulusu olarak "Kaygusuz Sultan" diye adlandırılmıştır.

→ Şiirlerinden ve öğretici düzyazılarından, onun kültürlü bir şair olduğu anlaşılr.

→ Hece ölçüsünün yanında aruz ölçüsünü de kullanmıştır.

→ İmâreçlerden tekkeşâzce alâ'î bir dille söz eder gibi yazdığı satkîyeleriyle tanınmıştır.

ÖRNEK

Gülîstan

Gezhername

Kitab-ı Mîgâte

Vücutname (Düzyazı)

Pir Sultan Abdal

▣ 16. yüzyılda yaşamış olan Pir Sultan Abdal, Bektasî tarikatına bağlı şairlerden biridir.

▣ Şiirlerinden, Sivas'ın Banaz köyünde doğduğu anlaşılr.

▣ Bir ayaklanma düzenlediği için Hızır Paşa tarafından yine Sivas'ta öldürülmüştür.

▣ Şiirlerinde, tasavvuf, tabiat, aşk, halkın gerçek yaşamışışına ilgili konuları işlemiştir.

▣ Divan edebiyatından hiç etkilenmemiş, Halk edebiyatı nazım şekilleri içinde, duygular ve düşüncelerini açık ve sade bir halk söyleşişile dile getirmiştir.

ÖRNEK

Sarı Tambura ⇒ Yunus Emre'nin "Derkli Dolar" şiirini hatırlatır.

Niyâzî Mîsrî

▴ Asıl adı Mehmet Semsettin olan şair, Malatya'da dünyaya gelmiştir.

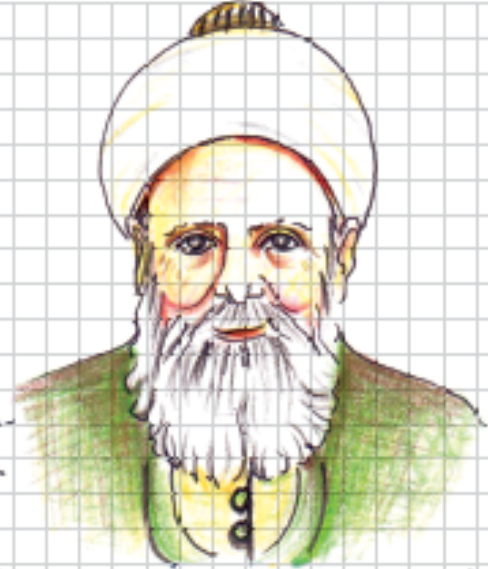
▴ Mısır'a gidip eğitim gördüğü için Mısırlı anlamına gelen Mîsrî denmiştir.

▴ Öğrenimini tamamladıktan sonra Anadolu'ya gelmiş, 1961'de İzmir'de vefat etmiştir.

▴ Aruz ve hece ölçüsüyle şiirler yazmış, bu şiirlerini "Divan-ı İlahiyat" adlı eserinde toplamıştır.

Erzurumlu İbrahim Hakkı

- 18 Mayıs 1703'te Erzurum'da doğmuş bir mutasavvıftır.
- Arabistan ve Mısır'ı dolaştıktan sonra İstanbul'da Sultan I. Mahmud Han'ın özel izniyle saray kütüphanesinden yararlanmıştır.
- Sütlüce'de Tilla ilmesinde seyhlik yapmış, kendi geliştirdiği aletlerle gökyüzünü incelemiştir.
- Şiirlerini, Divan adlı yapıtında toplayan şair, ünlü yapıtı Marifetname'de ise coğrafya, jeolojiden astronomiye, fizyolojiye psikolojiye kadar pek çok alandaki bilgilerini bir araya getirmiştir.

ÖRNEK

Marifetname

Divan

Sefine - Nüh ⇒ İbrahim Hakkı, "İlâhî-nâme nâzımın ve nescim Marifetnâme'dir" der.

1. * 12. Yüzyılda Fıhmet Yesevi tarafından yazılmıştır.

* Türk kùltürünün Orta Asya sahasında İslamiyet'in kabu- lüyle başlayan değisiminin ve ye- niden yapılanmasının ilk ürünlerin- denidir.

* Eser, İslam ruhuna uygun ideal insan ve toplum oluştur- ma çabalarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Yukarıda bazı özellikleri veri- len eserin adı nedir?

- A) Divan- Hikmet
- B) Akaid
- C) Fakr-Name
- D) Kitabu'l - Fevâid
- E) Gülistân

2. Aşağıdakilerin hangisi koşma- nın, konularına göre adlandı- rılan türlerinden değildir?

- A) Ağıt B) Taslama
- C) Kořaklama D) Güzeleme
- E) Tekerleme

3. Aşağıdakilerden hangisi Halk edebiyatının özellikleri arasında yer almaz?

- A) Yalın bir dil kullanılmıştır.
- B) Şiirlerde söz ve müzik iç içedir.
- C) A2 da olsa söz sanatlarına yer verilmiřtir.
- D) Genellikle yarım uyak ve redif kullanılmıştır.
- E) Sadece şiir alanında ürünler ortaya konmuştur.

4. Adalet kaimadı hep zulüm oldu
Geçti su baharın gülleri soldu
Dünyanın gidisi acayip oldu
Koyun belli deęit kurt belli deęi

Bu dörtlük aşağıdakilerin han- gisinden alınmış olabilir?

- A) Güzeleme
- B) Ağıt
- C) Varsağı
- D) Nutuk
- E) Taslama

Cevap Performansı

1	2	3	4
A	E	E	E
E	B	D	C
C	E	A	B
D	C	A	E

Performansını görmek için cevap- larını işaretler, aralarını ağığı ile birleştir.

Doęru Cevaplar

A, E, E, E